

Opinie juridică
la proiectul Legii cu privire la modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție)

EXPEDIATĂ PRIN E-MAIL ȘI PUBLICATĂ PE CRJM.ORG

Nr./Data:	42/23 din 26 iulie 2023
Destinatari:	Comisia juridică, numiri și imunități, Parlamentul Republicii Moldova (cji@parlament.md), persoane de contact: Olesea STAMATE, Președintă, e-mail: olesea.stamate@parlament.md
Prezentată de:	Centrul de Resurse Juridice din Moldova (www.crjm.org), persoane de contact: Vladislav GRIBINCEA, Director de Program, e-mail: vladislav.gribincea@crjm.org Oxana BRIGHIDIN, consilieră juridică, email: oxana.brighidin@crjm.org

Această opinie este prezentată Comisiei juridice, numiri și imunități, cu privire la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (modificarea cadrului normativ conex reformei Curții Supreme de Justiție), **votat** în prima lectură la 7 iulie 2023.

Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) salută intenția de creare a unui cadru normativ coerent prin excluderea oricăror neconcordanțe dintre normele Legii cu privire la Curtea Supremă de Justiție (CSJ) și alte prevederi legale care reglementează domeniul sistemului judecătoresc, în special în partea ce se referă la competența și organizarea CSJ. Reforma CSJ este foarte importantă în contextul angajamentului asumat de Guvern privind resetarea sistemului judecătoresc și uniformizarea practicii judecătorești, precum și în procesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Totodată, prezentăm în tabelul de mai jos câteva propuneri de îmbunătățire a proiectului de lege.

Vă rugăm să nu ezitați să ne contactați pentru orice clarificări suplimentare.

Cu deosebit respect,

Ilie Chirtoacă
Președinte

Textul existent sau propus de autorii proiectului	Modificări propuse de CRJM <i>(formulările în legătură cu care se propune eliminarea au fost tăiate cu o linie, iar textul care se propune a fi adăugat este subliniat)</i>	Argumente/Comentarii
Codul de procedură penală		
Articolul 422. Termenul de declarare a recursului Termenul de declarare a recursului este de 2 luni de la data comunicării deciziei integrale.	Articolul 422. Termenul de declarare a recursului Termenul de declarare a recursului este de 2 luni de la data ~~comunicării~~ <u>emiterii</u> deciziei integrale.	Urmează a fi totuși clarificat dacă termenul curge de la emitere sau de la comunicarea hotărârii. Având în vedere că termenul e de 2 luni, recomandăm ca termenul sa fie calculat de la emitere, existând obligația părții să verifice pe web existența hotărârii motivate. În orice caz, termenul de 2 luni nu este de decădere și, în cazul prezentării motivelor justificative, partea poate fi repusă în termen.
	La articolul 426 , sintagma „dacă s-a decis admisibilitatea recursului” se exclude.	Propunem excluderea acestei sintagme, deoarece nu va mai exista încheiere separată cu privire la admisibilitatea recursului.
Articolul 427 va următorul cuprins: (3) Aprecierea probelor dată de prima instanță și instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, decât dacă se invocă temeiul din alin. (1) pct. 6) sau dacă Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimiterea la rejudecare. La examinarea recursului într-o cauză care a fost trimisă anterior la rejudecare, prevederile art. 413 alin. (3) și (4) se aplică în mod corespunzător.”.	Articolul 427. Temeiurile recursului (3)Aprecierea probelor dată de prima instanță și instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, decât dacă se invocă temeiul din alin. (1) pct. 6) sau dacă Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimiterea la rejudecare. <u>La examinarea recursului într-o cauză care a fost trimisă anterior la rejudecare, prevederile art. 413 alin. (3) și (4) se aplică în mod corespunzător.</u>	Această completare este necesară în cazul nerespectării indicațiilor CSJ și aprecierii vădit nerezonabile a probelor, sau în cazul respingerii abuzive a probelor esențiale. În acest caz, CSJ nu va putea remite a 2-a oară cauza la rejudecare, fiind constrânsă să ia locul instanței de apel și să rejudece cauza. Pentru aceasta este necesară posibilitatea prezentării probelor noi în recurs, care au fost respinse arbitrar de instanța de apel.
Articolul 432. Admisibilitatea recursului (1) Instanța de recurs examinează admisibilitatea recursului declarat împotriva hotărârii instanței de apel, fără citarea părților, în baza materialelor din dosar.	Articolul 432. Admisibilitatea recursului (1) Instanța de recurs examinează admisibilitatea recursului declarat împotriva hotărârii instanței de apel, fără citarea părților, ~~în baza materialelor din dosar.~~	Nu este exclus ca pentru anumite recursuri să nu fie necesar dosarul, ci doar studierea textului hotărârilor judecătorești disponibile în portalul “Femida” sau pe internet. În acest caz, recursul poate fi declarat

		inadmisibil în baza materialelor scanate și a deciziilor publicate. Anume din acest motiv, la art. 431, dosarul se solicită, de regulă, abia dacă recursul nu este inadmisibil.
<p>Articolul 433. Procedura judecării recursului</p> <p>(1) Dacă este considerat admisibil, un complet din 3 judecători examinează recursul în fond. În scopul uniformizării practicii judecătorești, completul din 3 judecători poate decide prin vot unanim ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 5 judecători.</p> <p>(2) Completul din 5 judecători poate decide prin vot unanim ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 9 judecători.</p>	<p>Articolul 433. Procedura judecării recursului</p> <p>(1) Dacă este considerat admisibil, un complet din 3 judecători examinează recursul în fond. În scopul uniformizării practicii judecătorești, completul din 3 judecători poate decide prin vot unanim ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 5 judecători.</p> <p>(2) <u>În scopul uniformizării practicii judecătorești, ~~C~~completul din 5 judecători poate decide prin vot unanim ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 9 judecători.</u></p>	<p>Este necesar de a clarifica acest aspect și de menționat care este scopul examinării recursului de un complet din 9 judecători. În prezent, acest scop este menționat doar pentru desesizarea a 3 către 5 judecători.</p>
Codul de procedură civilă		
	<p>Articolului 429 va avea următorul cuprins:</p> <p><u>Articolul 429. Acte de dispoziție care pot fi atacate cu recurs</u></p> <p><u>(1) Pot fi atacate cu recurs deciziile pronunțate de curțile de apel în calitatea lor de instanțe de apel, cât și hotărârile pronunțate de curțile de apel.</u></p> <p><u>(2) Încheierile date în apel pot fi atacate cu recurs numai o dată cu decizia, cu excepția cazurilor când, potrivit legii, pot fi atacate separat cu recurs și când încheierea face imposibilă desfășurarea de mai departe a procesului.</u></p> <p><u>(3) Recursul împotriva deciziei sau hotărârii se consideră declarat și împotriva încheierii, chiar dacă aceasta a fost emisă după pronunțarea hotărârii atacate cu recurs.</u></p> <p><u>(4) Nu pot fi atacate cu recurs:</u></p>	<p>Această ajustare este necesară deoarece multe prevederi sunt în contradicție cu temeiurile noi și procedura nouă de recurs.</p>

	<p>a) <u>deciziile de trimitere a cauzei la rejudecare, care nu se supun niciunei căi de atac;</u></p> <p>b) <u>hotărârile în privința cărora apelul a fost retras în modul prevăzut la art.374;</u></p> <p>c) <u>deciziile emise de instanța de apel, fără drept de recurs.</u></p> <p><u>(5) Nu pot fi atacate cu recurs hotărârile în a căror privință persoanele indicate la art. 430 lit. a) nu au folosit calea apelului prevăzută de lege. Persoana care nu a folosit apelul poate ataca cu recurs decizia instanței de apel prin care i s-a înrăutățit situația, în partea care se referă la înrăutățirea situației, precum și persoanele menționate la art.430 lit. b).</u></p> <p><u>(6) O hotărâre susceptibilă de apel și de recurs poate fi atacată, în termen de 2 luni, direct cu recurs dacă părțile consimt expres în fața primei instanțe că renunță la apel prin înscris autentic sau prin declarație verbală consemnată în procesul-verbal.</u></p>	
<p>Articolul 432. Temeiurile recursului</p> <p>(3) Aprecierea probelor dată de prima instanță și instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, decât dacă se invocă temeiul din alin. (1) lit. e) sau Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimitere la rejudecare.”</p>	<p>Articolul 432. Temeiurile recursului</p> <p>~~(3) Aprecierea probelor dată de prima instanță și instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, decât dacă se invocă temeiul din alin. (1) lit. e) sau Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimitere la rejudecare.”.~~</p>	<p>Această prevedere se este la art. 442 și acolo e cel mai indicat să se regăsească.</p>
<p>La articolul 437 alineatul (1), textul „trebuie să fie dactilografiată și” se exclude.</p>	<p>La articolul 437 alineatul (1), textul „trebuie să fie dactilografiată și” se exclude. <u>Litera f) va avea următorul cuprins:</u> <u>„f) temeiul prevăzut de art. 432 și argumentele privind temeinicia recursului;”</u></p>	<p>Textul trebuie ajustat având în vedere modificarea temeiurilor de recurs. O ajustare similară a fost făcută și în Codul de procedură penală.</p>
<p>La articolul 438 alineatul (2), cuvintele „completul din 3 judecători emite” se substituie cu cuvintele „judecătorul raportor emite”, iar cuvintele</p>	<p>La articolul 438 alineatul (2), cuvintele „completul din 3 judecători emite” se substituie cu cuvintele „judecătorul raportor emite”, iar cuvintele</p>	

<p>„completul din 3 judecători” din ultima propoziție se substituie cu cuvintele „judecătorul raportor”.</p>	<p>„completul din 3 judecători” din ultima propoziție se substituie cu cuvintele „judecătorul raportor”. alin. (4) se exclude.</p>	<p>Întrunirea condițiilor de formă este de competența judecătorului raportor. Recursul se înregistrează la depunere. Conform normei abrogate, acest lucru îl face Secția grefă (a se vedea art. 439).</p>
<p>Articolul 440. Procedura examinării admisibilității recursului</p> <p>(4) În scopul uniformizării practicii judecătorești, completul din 3 judecători poate decide prin vot unanim, ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 5 judecători. Completul din 5 judecători poate decide prin vot unanim ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 9 judecători.”.</p>	<p>Articolul 440. Procedura examinării admisibilității recursului</p> <p>(4) În scopul uniformizării practicii judecătorești, completul din 3 judecători poate decide prin vot unanim, ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 5 judecători. <u>În același scop</u>, ~~completul~~ din 5 judecători poate decide prin vot unanim ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 9 judecători.”</p>	<p>Și aici, de asemenea, se va menționa scopul.</p>
<p>Articolul 442. Limitele judecării recursului</p> <p>(1) judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, în limitele invocate în recurs, legalitatea hotărârii contestate prin prisma temeiurilor prevăzute în art. 432. Instanța poate invoca, din oficiu, neatragerea în proces a persoanelor, drepturile cărora sunt afectate prin hotărâre.</p> <p>(2) În recurs nu pot fi administrate noi dovezi, cu excepția celor care dovedesc cheltuielile de judecată. Aprecierea probelor dată de prima instanță și instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, cu excepția cazului când se invocă temeinic art. 432 alin. (1) lit. e)</p> <p>(3) Instanța de recurs este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor esențiale invocate în recurs.</p>	<p>Articolul 442. Limitele judecării recursului</p> <p>(1) ~~Judecând~~ recursul declarat ~~împotriva deciziei date în apel~~, instanța verifică, în limitele invocate în recurs, legalitatea hotărârii contestate prin prisma temeiurilor prevăzute în art. 432. Instanța ~~poate invoca~~ <u>invocă</u>, din oficiu, neatragerea în proces a persoanelor, drepturile cărora sunt <u>afectate lezate</u> prin hotărâre.</p> <p>(2) În recurs nu pot fi administrate noi dovezi, cu excepția celor care dovedesc cheltuielile de judecată. Aprecierea probelor dată de prima instanță și instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, cu excepția cazului când se invocă temeinic art. 432 alin. (1) lit. e) <u>sau Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimitere la rejudecare. La examinarea recursului într-o cauză care a fost trimisă anterior la rejudecare prevederile art. 372 alin. (1) se aplică în mod corespunzător.</u></p> <p>(3) Instanța de recurs este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor esențiale invocate în recurs.</p>	<p>Sunt și hotărâri emise de Curtea de apel ca prima instanță. Prin urmare, această prevedere trebuie exclusă.</p> <p>Este necesar de exclus discreția și de uniformizat cu termenul utilizat la art. 430 din prezentul cod.</p> <p>Modificare similară este și în CPP, pentru a permite CSJ să examineze în fond a doua oară cauza.</p>
<p>Articolul 445:</p>	<p>Articolul 445:</p>	

<p>la alineatul (1), litera c¹) va avea următorul cuprins: „c¹) să admită recursul și să caseze integral decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, trimitând cauza spre rejudecare în prima instanță, în cazul în care a constatat neatragerea în proces a persoanelor drepturile cărora sunt lezate prin hotărâre;</p>	<p>la alineatul (1), litera c¹) va avea următorul cuprins: „c¹) să admită recursul și să caseze integral decizia instanței de apel și hotărârea primei instanțe, trimitând cauza spre rejudecare în prima instanță, în cazul în care a constatat neatragerea în proces a persoanelor drepturile cărora sunt <u>afectate lezate</u> prin hotărâre;</p>	<p>Comentariul de mai sus este valabil și aici.</p>
<p>Codul administrativ</p>		
<p>se completează cu alineatul (3¹), cu următorul cuprins: „(3¹) În scopul uniformizării practicii judecătorești, completul din 3 judecători poate decide, prin vot unanim, ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 5 judecători. Completul din 5 judecători poate decide, prin vot unanim, ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 9 judecători.”.</p>	<p>se completează cu alineatul (3¹), cu următorul cuprins: „(3¹) În scopul uniformizării practicii judecătorești, completul din 3 judecători poate decide, prin vot unanim, ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 5 judecători. <u>În același scop, c</u>ompletul din 5 judecători poate decide, prin vot unanim, ca recursul considerat admisibil să fie examinat de un complet din 9 judecători.”.</p>	<p>Și aici va menționa scopul judecării recursului într-un complet din 9 judecători.</p>
	<p>Art. 245 va avea următorul cuprins: <u>Articolul 245. Depunerea cererii de recurs</u> <u>Recursul se depune la Curtea Supremă de Justiție în termen de 2 luni de la notificarea hotărârii sau deciziei motivate, dacă legea nu stabilește un termen mai mic.</u></p>	<p>Această prevedere trebuie ajustată. La moment, termenul este de o lună, iar recursul se depune în instanța de apel. Propunem ca toate recursurile să fie depuse, de regula în 2 luni (dacă legea administrativă specială nu prevede un termen mai scurt), iar recursul să fie depus la CSJ.</p>
<p>Articolul 245¹. Temeiurile recursului</p> <p>(3) Aprecierea probelor dată de prima instanță și instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, decât dacă se invocă temeiul din alin. (1) lit. d) sau Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimitere la rejudecare.</p>	<p>Articolul 245¹. Temeiurile recursului</p> <p>(3) Aprecierea probelor dată de prima instanță și instanța de apel este obligatorie pentru instanța de recurs, decât dacă se invocă temeiul din alin. (1) lit. d) sau Curtea Supremă de Justiție examinează cauza după trimitere la rejudecare. <u>La examinarea recursului într-o cauză care a fost trimisă anterior la rejudecare pot fi prezentate probe noi dacă acestea au fost restituite sau nu au fost reclamate de către instanța de judecată contrar prezentului Cod.</u></p>	<p>Este important de făcut această precizare, ca și în CPP și CPC.</p>

<p>La articolul 248, alineatele (1) și (2) vor avea următorul cuprins:</p> <p>(1) În urma examinării recursului, Curtea Supremă de Justiție adoptă una dintre următoarele decizii:</p> <p>a) respinge recursul și menține hotărârea și/sau decizia;</p> <p>b) admite recursul, casează integral sau parțial hotărârea și/sau decizia și adoptă o nouă decizie;</p> <p>c) admite recursul și modifică hotărârea și/sau decizia;</p> <p>d) admite recursul, casează integral decizia instanței de apel și trimite cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.</p> <p>(2) Dacă recursul este admis în temeiul art. 245¹ alin. (1) lit. d), completul emite o încheiere interlocutorie, pe care o expediază inspecției judiciare.</p>	<p>~~La a~~Articolul 248, alineatele (1) și (2) vor <u>va</u> avea următorul cuprins:</p> <p><u>Articolul 248. Deciziile instanței de recurs</u></p> <p>(1) În urma examinării recursului, Curtea Supremă de Justiție adoptă una dintre următoarele decizii:</p> <p>a) respinge recursul și menține hotărârea și/sau decizia;</p> <p>b) admite recursul, casează integral sau parțial hotărârea și/sau decizia și adoptă o nouă decizie;</p> <p>c) admite recursul și modifică hotărârea și/sau decizia;</p> <p>d) admite recursul, casează integral decizia instanței de apel și trimite cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.</p> <p>(2) Dacă recursul este admis în temeiul art. 245¹ alin. (1) lit. d), completul emite o încheiere interlocutorie, pe care o expediază inspecției judiciare.</p> <p><u>(3) Decizia instanței de recurs este irevocabilă din momentul emiterii. Decizia se consideră emisă din momentul publicării pe pagina web oficială a Curții Supreme de Justiție. Ea se notifică participanților în termen de 5 zile de la data emiterii.</u></p>	<p>Este foarte important de făcut referire la publicarea hotărârilor Curții Supreme de Justiție pe pagina web a Curții. În prezent Codul administrativ nu menționează nimic în acest sens.</p>
<p>Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție</p>		
<p>alineatul (3) se completează cu următoarea propoziție: „Jurisconsultul exercită funcția de secretar general al Curții.”</p>		<p>Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție operează cu termenul de “jurisconsult”. Este necesar de uniformizat termenul peste tot, în proiect era utilizat și un alt termen.</p>